

A polgár költő

Ács Károlyról

A múlt század hatvanas–hetvenes éveiben közéletünk irodalmi térképe elképzelhetetlen volt két magyar nyelvű költő nélkül. Ezek Fehér Ferenc (Nagyfény, 1928. augusztus 3. – Újvidék, 1989. július 31.) és Ács Károly (Szabadka, 1928. szeptember 8. – Köln, 2007. július 3.). Egyidősek, és a vajdasági irodalmi élet éghajlatát befolyásolók, a változások hírnökei, bizonyos új értelem részre nyílt kapujának hangját előre jelezve mindketten a mai napig pótolhatatlanok északunknak ebben a többnyelvű honában. Amíg Fehér rapszodikus-melankolikus verssorait bácskai gyermekkorának és szülőföldjének szentelte, melyeket sokszor és sokan fordították szerb nyelvre, addig Ács Károly fegyelmezett képzelete a klasszikus formákat tükrözi, különösen a szonettjei, amelyeket még Alojz Gradnik sem szégyellne, visszafogott, magas szinten kiművelt szellemmel hajózva viharos korunkban, az átmenetet képviselve. Megbékítette a klasszikus melódiát és az új, többnyire városias zsongást.

Hasonló volt foglalkozásuk is: újságírók, fordítók, szerkesztők. Mindketten szólisták, saját sötétségüket hirdették, amelyet a felismerhetőség zászlajaként hordoztak. Különböztek, de hazájuk, Pannónia összelményeinek korrelációjában egyesülve alkottak, szülőföldjük egyedülálló labirintusában, amely csak a felületes nézőnek tűnik unalmas tájnak. Miközben nem kell elfeledni, hogy míg Fehér szinte hajótörökként fedte fel világnézetét, addig Ács a titkot sejtetően hallgatott, saját konkrét olvasójával együtt.

Fehér végtelenül kíváncsi volt minden iránt, amit utazásain látott és megélt, néprajzként élte meg, és Doroszló közepén, ahol Broz híres fényképésze, Ivo Eterović lefényképezett bennünket, mondhatnánk a semmiből építette fel saját Utópiáját. Ácsnál viszont a polgári, a megkérdőjelezhetetlen családi élet állt mindenek felett. A pontosan meghatározott szerzetások idejekor, amelybe beletartozott az akkor még kicsiny lányainak

fürdetése is, mindent megszakított, és ezeknek alárendelt. Az ünnepség csaknem kezdetét vette.

Mindketten fordítottak. Feltétlenül megemlítem, hogy Crnjanski *Stražilovója* Ács közvetítői kézírásában és akusztikájában olyan, mintha magyarul újraírták volna. Nekem ezt Crnjanski mondta. Fehér pedig, többek között, Antić magyar nyelvű recepciójával szerzett érdemeket. A *Színnek és szavak* (1960) című könyvüket a megélt kölcsönösség dátumának tekintjük. Nem a fordításban van minden, hanem a bensőséges viszonyban. És abban, hogy magától értetődő.

Fehér Antić után három évvel hagyott itt bennünket. Most pedig ke-
reken tíz éve, hogy Ács is mindörökké eltávozott. Elég nagy távolság, ha úgy tetszik, időbeli, hogy leszögezhezzük: hiányoznak. Az ő költői és életeseiteknak számunkra még sok sügni-, elhallgatni- és kiemelni-alója van.

Két, első pillantásra lényegtelennek tűnő részlet, de alapjukban jelentős tanúvallomás Ács Károly személyes, szerkesztői és polgári bátorságáról. Mementóként írom le őket, ennek a visszafogott, csöndes és büszke embernek az emlékére, aki legalábbis számomra a polgári költő megtestesítője volt.

1964-ben a *Matica srpska* szerkesztőjeként megjelentettem Miro Glavurtićnak, a Mediala csoport egyik alapítójának *Éhség* című kultikus próza-, vers- és rajzfűzetét. Nem a legjobbkor adtam a nyomdába, ahogyan akkor suttogva mondták. Tito éppen akkor tért vissza a Szovjetunióból, és beszédében, amely ítéletként hatott, azokat a szerzőket támadta, akik megbontják a test klasszikus struktúráját. Meghallgattam a puha diktátúra napjaiban kapott bölcs tanácsot, és a könyv néhány hónapig betördelve, csöndben várta az úgynevezett jobb napokat. Hogy egy idő után változatlanul és pompázva napvilágot lásson az ismert sorozat 38. füzeteként. Ám a Glavurtić iránti idegenkedés se nem csökkent, se nem változott. Az akkor szerb nyelven megjelenő folyóiratok nem akarták megjelentetni Miro rajzainak ölnyi reprodukcióit, sem az én *Variációk a témára: Miro Glavurtić* című írásomat. Az esszém mottóját a *De mortibus* című versből vettem:

„Így maradunk, meztelenül, meztelenül, hús nélkül, és maradunk csont nélkül. Lassan fogyatkozik, Felség.”

De arra is emlékszem, hogy pont a Futaki úton, a katolikus temető bejáratánál találkoztam Károllyal, akinek elpanaszoltam ezt a süketnéma szerkesztői figyelmet. A *Híd* szerkesztőjeként szemrebbenés nélkül átvette az egész kéziratot. Nemcsak hogy megjelentette, hanem a festő prózájával együtt, a folyóirat mellékleteként is megjelentette (1969/7–8).

A médialistánk szövegét Vasagyi Mária fordította le, míg esszém fordítását Ács Károly látta el kézjegyével. Ezt a magas erkölcsi gesztust, ezt a

megjelentetést sem Károly, sem én, soha többé nem említettük. Ettől még nem volt kevésbé polgár, de költő: köszönöm!

1970. október 25-én Crnjanski és én a Belgrádi Televízió kamerái előtt a Jugoszlavija Hotelben folytattunk beszélgetést a Szülőföld mint választott lakcím témájára. A filmet csak 1971 előestéjén adták le. De a folyóiratokban való megjelenés komolyan elakadt. Lehet, hogy sem Crnjanski, sem én – de maga a szülőföld sem – voltunk megfelelőek. A szerkesztők közül az egyik, ha jól emlékszem, Mirosavljevićnak hívták, ironikus választ írt. Ács ismét egyenesen és megvásárolhatatlanul döntött. A beszélgetést közölte a *Híd*-ban (1971/9). Erről Crnjanski levelében a következőt írja: „Kedves Redép úr, olvasom a *Híd*-ban, ismét magyarul (*Híd*), hogy mit és miről beszélgettünk mi ketten, két évvel ezelőtt a belgrádi televízió műsorában. Ki fordította ezt? Szerb nyelven erről semmit sem láttam. A mi dolgaink.”

Ez nem a Véletlen műve volt, hanem a mi polgárian bátor és egyedülálló Ács Károlyunké. Kis lépés az emberiség számára? Végtelenül jelentős, hősiesség, bátor tett az egyelműség szürkeségében.

Különben Glavurtić már régóta a mi modern klasszikusunk. A Crnjanskival 1970-ben, születésnapja előtt folytatott beszélgetés pedig tizenhárom publikációban és könyvben jelent meg. De azt az első, lényeges ausklangot mindennek az a csendes és különleges ember adta meg, akit Ács Károlynak hívtak.